

Emlékalbum a forradalom 20. évfordulójára

A háború és a jugoszláv népek forradalma 1941-től 1945-ig

Danilo Kecić

A napokban hagyta el a sajtót egy emlékalbum, amelyet forradalmunk évfordulójának szenteltek. Ez már a második emlékalbum a *Mladost* kiadó-vállalat kiadásában. Népfelszabadító háborúnkat és népi forradalmunkat öleli fel.

Kisebb alakú ugyan, mint az 1959 végén *Negyvenévi harc a szocializmusért* címmel megjelent első album, de terjedelme ugyanakkora: körülbelül 1500 fényképet, rajtot és faksimilét tartalmaz.

Mintegy 400 fényképet azonban egészen indokolatlanul az első albumból vettek át. Semmi szükség sem volt erre, hiszen múzeumaink több százezer képet és rajtot gyűjtöttek és rendszereztek négy esztendeig tartó emberfeletti harcunkról, és belőlük bizonyára kiválaszthattak volna közlésre 300 fényképet — még ha áll is az a kifogás, hogy

sok fontos eseményről csak egyetlenegy felvétel van.

Meglehetősen kiegyensúlyozatlanság tapasztalható a képek megválasztásának módjában, bizonyos átlagos jelentőségű történelmi eseményekről készült képek számában, az ország egyes területeinek felölelésében, illetőleg a háború és a forradalom eseményeinek illusztrálásában is. Néhány esetben több képet közül az album kevésbé fontos, helyi jellegű eseményről (például az 1942. július 22-i celjei kivégzésről három felvételt), vagy pedig két helyen közli ugyanazt az epizódot, eltérő adatokkal, eltérő szöveggel (például a Prijedornál elpusztított ellenséges harckocsi képét), viszont sok fontos eseményt egyáltalán nem regisztrál.

Vitathatatlan tény, hogy a népfelszabadító háborúban készített sok fényképről különböző adatok vannak, egy-

mástól eltérő szövegeket fűznek hozzájuk, mégis furcsa, hogy ebben az albumban az elsőből átvett némely képet is egészen más szöveggel közölnék.

Utóiratában a szerkesztő bizottság nyomtatékosan hangsúlyozta, hogy az anyag rendszerezésében és közlésében az időrendi sorrend vezérelte, ám az album tanúsága szerint többször eltért ettől. Példaként megemlítjük *A JKP előkészíti a fegyveres harcot* című fejezetet. Ebben először egy hirdetmény faksimiléjét közlik a megtorlásul végrehajtott kivégzésekről 1941. június 17. keltezéssel, majd egy hercegovinai felkelő csoportról 1941 júniusában készült felvételt, utána pedig a *Slovenski Poročevalac* 1941 május első napjaiban ki nyomtatott és terjesztett számának faksimiléjét (!).

Nem tartották be a szerzők az utószóban leszögezett másik elvet sem: „Arra törekedtünk, hogy jelentőségük-höz képest megfelelő teret szenteljünk az eseményeknek és mozzanatoknak, és szükséges mértéket tartunk minden egyes országrészünk felszabadító mozgalmának bemutatásában.” Már a fentebbi megjegyzések is arra vallanak, hogy a szerkesztő bizottság nem így járt el, és ennek alátámasztására csak egy példát említünk meg. Az 1941. év *végi világeseemények* című fejezetet nyolc képpel illusztrálják. Hét képen a keleti front eseményeit mutatják be, és csak egyetleneggel adnak áttekintést, illetőleg igyekeznek áttekintést adni a többi hadszíntér legfontosabb történéseiről (?).

VAJDasÁG NéPEINEK FELSZABADÍTÓ HARCA AZ ALBUMBAN

A legbeszédesebben szól a fenti megjegyzések indokltsága mellett — mégpedig nem szubjektívan, hanem történelmileg teljesen objektívan tekintve — Vajdaság példáját. Az albumban közölt kb. 1500 kép közül összesen 45, illetőleg kerekén 3% mutatja be a vajdasági népek felszabadító harcát. Azt hisszük, ehhez teljesen felesleges bármilyen kommentárt fűzni.

Ha azt vizsgáljuk, hogy ezek a képek mit és hogyan dokumentálnak, meglepő és lesújtó megállapításra jutunk. A 45 vajdasági vonatkozású illusztráció közül 10 kép egészen egyoldalúan a megszállókat és vajdasági terrorjukat

mutatja be, vérszegény, általános képszöveggel, egyetlen összesített adat, minden helyi színezet, helyi sajátosság nélkül. Az olvasó semmiből sem látja, semmiből sem tudhatja meg, hogy Vajdaságban a megszállók csak 1941-ben több mint százezer embert letartóztatnak, elpusztítottak, elűztek, táborba hurcoltak, hogy végzetes következményekkel járó gazdasági diszkriminációt alkalmazzanak, a helyi, túlnyomórészt szláv lakosságtól kétszázhuszezer hold földet elvettek, és tízezerrel sajátítottak ki lakóházakat minden élő és holt tartozékával együtt stb.

Ha tovább vizsgáljuk, mit ábrázol a többi kép, akkor kiderül, hogy egyetlen képet sem közölnek a bánáti népfelszabadító harcról, hogy 1942-ből csak egyetlenegy csoportkép szerepel az albumban, hogy 1944-ből egészen októberig egyetlen közlésre érdemes képet sem találtak, mintha Vajdaság végleges felszabadulásáig egyáltalán nem léteztek volna itt partizánosztagok. Ezekből és még számtalan itt nem említett példából kiviláglik, milyen önkényesen, bizvást állíthatjuk, véletlenszerűen választották ki a képeket és állították az albumba Vajdaságot, nem is szólva arról, hogy egyáltalán nem illusztrálták a forradalom legfontosabb vajdasági komponenseit. A szerzők egyetlen mondatral sem emlékeztek meg az új néphatalom és a tömegszervezetek fejlődési útjáról és tevékenységéről, a népfelszabadító mozgalom Vajdaságban követett agrárpolitikájáról és nemzeti-politikájáról, a vajdaságiak, a vajdasági brigádok részvételéről a Vajdaságon kívüli hadműveletekben stb.

A képszöveg sem egyezik mindig a történelmi tényekkel. Így például a Pančevón felakasztott hazafiak képe alatt az áll, hogy ez 1941 nyarán történt, holott a megszállók 1941. április 22-én követték el ezt a gáztettet. Ugyanilyen hibát találunk az 1941. április 22-én Pančevón agyonlőtt hazafiak képeinek szövegében is. Van más jelleghű, sajtóhibának tekinthető elírás is — például a karlovői helyi népfelszabadító bizottság képe alatt Karlović áll —, azonkívül, véleményünk szerint, metodológiai tapintatlanság is, például a közölt arcképek sorrendjében, amikor is előbb közlik a tartományi pártvezetőség tagjainak képét, és csak utána a tartományi párttitkárokat.

Az album nyilván gyorsan készült, pedig nemcsak alkalmi kiadványnak szánták. Véleményünk szerint a fentiek

alapján indokolt, hogy második kiadása jobb, alaposabb és kiegyensúlyozottabb legyen. A szerkesztő bizottság sikeresen megbirkózott több nehézséggel, és nyilván feltételezte, hogy az albumnak fogyatékosai is lesznek. Ezért is fordult utószavában az olvasókhöz, fel-

szólítva őket: megjegyzéseikkel, helyesbítéseikkel segítsék elő, hogy a már tervbevett második kiadás minél jobb legyen. Kizárólag ez a szándék vezérelt bennünket, amikor kissé bíráló hangon mutattuk be ezt a roppant érdekes és hasznos albumot.

Kollin József fordítása

